

Årsrapport 2018

Nytt sauefjøs på Stråholmen

Årsrapport 2018 - Utvalgte kulturlandskap Jomfruland- Stråholmen

Årsrapporten skal formidle de ulike aktivitetene som har vært på øyene i 2018. Mange tiltak er også i år gjennomført eller igangsatt. Gjennom bilder formidles hvilken stor innsats befolkningen gjør for å ta vare på kulturminner og landskap.

Helgeroa desember 2018

Torstein Kiil

Leder

Innhold:

Side 2 Årsrapporten 2018

Side 3 Takk til dugnadsfolket!

Side 4 Arbeidsutvalget 2018

Side 5 Tiltaksplan Jomfruland

Side 6 Tiltaksplan Stråholmen

Side 7 UKL seminar på Stråholmen

Side 8 Jomfrulandsløftet

Side 9 Landssamling UKL Bodø

Side 10 Tørkesommeren 2018

Side 11 Glimt fra livet på Jomfruland

Side 19 Villsauene på Stråholmen - ser igjen lyst på fremtiden!

Side 20 Glimt fra livet på Stråholmen

Side 33 Stråholmen boka 2019

Foto

- Kari og Viggo Nicolaysen
- Erling Krogh
- Torstein Kiil
- Jens Halvor Jensen
- Jan Erik Tangen
- Bjørn Dolva
- Bente Jore
- Cathrine Bang
- Solrun Dolva
- Victoria Amundsen

Fra Tunet på Stråholmen

Takk til alle som har deltatt på dugnader og i annet frivillig arbeid!

2018 har vært nok ett år med stor innsats fra øyenes befolkning. Det er gjennomført en rekke større og mindre dugnader. Mindre grupper og enkeltpersoner har utført nødvendige oppgaver til lokalsamfunnetes beste. Det er mange hender som bidrar. På Jomfruland er det imidlertid mange oppgaver som årlig skal løses. De fastboende er dessverre ikke så mange, men vi har mange hytteeiere og folk på campingplassene som har gitt uttrykk for at de ønsker å gi sitt bidrag til felleskapet. Jomfrulandsløftet ble arrangert sist sommer og svært mange møtte opp for å bidra og gi innspill til videre arbeid. Det kan du lese om et annet sted i rapporten.

På Stråholmen har befolkningen i tillegg til en rekke oppgaver tatt et stort løft med å bygge nytt sauefjøs til dyrene. Ti ungdommer har gjort en stor innsats med å rydde arealer i nasjonalparken og på Østre øya.

En stor takk til alle dem som har deltatt i dugnader eller som på annen måte støttet opp om å bevare øyenes egenart og viktige biologiske- og kulturelle verdier!.

Maling av det nye sauefjøsset på Stråholmen

Arbeidsutvalget UKL 2018

Navn	Representerer	E-post	Tlf.
Viggo Nicolaisen	Grunneierne og Jomfruland vel	kari-nic@online.no	93251817
Arne Olav Løkstad	Grunneierne og Jomfruland vel	aolokstad@kebas.no	40643743
Erling Krogh	Jomfruland hytteeier forening	erling.krogh@nmbu.no	92617453
Torstein Kiil	Grunneierne og Stråholmen vel	t.kiil@online.no	99595419
Pål Henne	Kragerø kommune	Paal.henne@drangedal.kommune.no	35997026
Hilde Kirkeby	Kragerø kommune	hilde.kirkeby@drangedal.kommune.no	35997004
Anne Aasmundsen	Fylkesmannen landbruk	fmteaas@fylkesmannen.no	35586174
Trond Eirik Silsand	Fylkesmannen miljøvern	fmtesi@fylkesmannen.no	40034649
	Fylkeskommunen kulturminnevern		
Sekretær for utvalget er Anne Aasmundsen og leder er Torstein Kiil			

Strandtornplanten på Østre øya er den eneste på Stråholmen. Planten finnes få andre steder enn på Jomfruland og Stråholmen

Jomfruland

Tiltaksplan 2019-2022

Jomfruland – Forslag til tiltaksplan 2019-2022

Tiltaksplan Jomfruland 2019-2022

Arbeidsutvalgets første prioritet er fellestiltak samt beite- og skjøtselstiltak, der omsøkt beløp ikke avkortes dersom det ikke overskrider samlet bevilgning. Disse tiltakene danner fundamentet for utvalgte kulturlandskap på Jomfruland og Stråholmen. Tiltakene skal også sikre bærekraftig landbruk gjennom aktiv næringsutøvelse. Øvrige tiltak prioriteres likt dersom ikke annet er angitt. Tildelt beløp for øvrige tiltak kan avkortes og eventuelt fordeles over flere år.

Fellestiltak

		2019	2019	2019	2020	2021	2022
Kategori/satsingsområde	Tiltakstype	Investering	Årlig drift	Prioritering			
Kulturlandskapspleie	Skjøtselstutstyr				5 000	5 000	5 000
	Felles gjerding ifølge plan (OAA, JHJ)		40 000	1	40 000	40 000	40 000
	Krattrydding		20 000	1	20 000	20 000	20 000
Formidling og kompetansebygging	Jomfrulandsbrosjyre		10 000	3	10 000	10 000	10 000
	Kulturlandskapsdugnad		15 000	1	15 000	15 000	15 000
	Kulturlandskapskurs, J & S		20 000	2	20 000	20 000	20 000
	Skilt	20 000		5			
Planlegging	Skjøtselplaner		50 000	4	50 000	50 000	50 000
	Sum	20 000	155 000		160 000	160 000	160 000

Tiltak fordelt på hver enkelt eiendom

		2019	2019	2019	2020	2021	2022
Kategori/satsingsområde	Tiltakstype	Investeringer	Årlig drift	Prioritering			

Jomfruland – Forslag til tiltaksplan 2019-2022

Kulturminner inkl. gårdsbygninger	Restaurering våningshus og driftsbygninger (KN, TG, JHJ, BJ og AOL),	250 000		2	250 000	250 000	250 000
Kulturlandskapspleie	Gjerder og gjerding (fordeles)		40 000		40 000	40 000	40 000
	Tynning/rydding (OAA)		10 000	1	10 000	10 000	10 000
	Nordjordet, forsiktig slått		15 000	1	15 000	15 000	15 000
	Krattrydding (CB)		5 000	1	5 000	5 000	5 000
Naturverdier	Naturbeitemark (AOL)		24 000	1	24 000	24 000	24 000
	Sum	250 000	94 000		354 000	344 000	344 000
Totalsum Jomfruland		270 000	249 000		514 000	504 000	504 000

Stråholmen Tiltaksplan 2019-2022

Stråholmen – Forslag til tiltaksplan 2019-2022 med tilskuddsmidler fra UKL

Med en forventet tilskuddsramme på ca. kr. 140.000 pr. år fra UKL. I tillegg forventes tilskudd fra nasjonalparken. Tilskuddsbeløpene som utbetales fra UKL utgjør som regel bare en del av kostnadene. Det forutsettes at resterende del av kostnadene er egenfinansiert eller egen arbeidskraft. Tiltaksplanen ble behandlet av årsmøtet Stråholmen vel 21.07.2018 og årsmøtet UKL 14.sept. 2018. Dugnad beregnes etter kr. 250 pr. time. Maskinarbeider kr. 500 23.04.2018

		2019	2019	2019	2019	2020	2021	2022
Kategori/satsingsområde	Tiltakstype	Investeringer/engangskostn. Tilskudd UKL	Årlige driftskostnader Tilskudd UKL	Frivillig arbeid/dugnad	Prioritering			
Planlegging	Administrasjon UKL		15 000	50 000	6	15 000	15 000	15 000
Kulturminner	Restaurering steingjerder	4000		4 000	5	4 000	4 000	4 000
Kulturlandskapspleie	Ø. øya, rydding inkl. beitepussing og stier.		20 000	20 000	4	15 000	15 000	15 000
	Slått		11 000	18 000	2	0	0	0
	Beitepussing øvrige deler av øya		20 000	20 000	3	11 000 0 25 000 0	11 000 0 25 000 0	11 000 0 25 000 0
Tradisjonelle driftsformer	Skjøtselsutstyr Driftskostnader bygninger og maskiner	0	0 40 000	5000	1	10 000 0 40 000	10 000 0 40 000	10 000 0 40 000
Formidling og kompetansebygg.	Skilt/informasjon Tilskudd produksjon Stråholmen boka (kulturhistorien)	10 000 20.000		10 000 30 000	7 8	20 000 0	20 000 0	20 000 0
	Sum	34 000	106 000	157 000		140 000	140 000	140 000
	2019 Totalt inv. og drift kr. 140 000							

Utvalgte kulturlandskap arrangerte seminar på Stråholmen 22. juni.

Ca. 40 påmeldte. Deltakerne fikk foredrag om Stråholmens geologi, nasjonalparken og om Stråholmen og skjøtsel. Etterpå var det markvandring med faglige innspill underveis.

Harald Dypedal informerte om dyrking og bruk av tang og tare

Jan Erik Tangen formidlet øyas store biologiske verdier

Jomfrulandsløftet

Søndag 29. august møttes alle som er glad i verdens fineste øy til *Jomfrulandsløftet* på Jomfruland Velhus. Over 80 personer var samlet til faglig og sosialt samvær, campingvogneiere, hytteeiere, fastboende og andre som har en tilknytning til den vakre øya. Alle Jomfrulandsvenner var velkommen, barn, ungdom, voksne og seniorer deltok og bidro.

Hovedbudskapet er at vi trenger flere hender og alle gode krefter for å **sammen ivareta øya for alle**, og gjøre den enda finere **nå og inn i fremtiden for kommende generasjoner**. Vi skal fortsette å ivareta og utvikle Jomfrulands sosiale miljø, samt de unike natur, kultur- og landskapsverdiene på øya. Mange av disse verdiene er et resultat av mange års god, gammeldags dugnadsånd og samspill – dette vil vi fortsette med og videreutvikle i et langsiktig perspektiv for generasjoner!

Begge velforeningene har mange løpende oppgaver som krever hode, hjerter og hender. Landbrukslaget og Utvalgte kulturlandskaps har store utfordringer med å skjytte kulturlandskapet. Fjerning av busk og kratt må gjøres årlig. Uten skjøtsel med husdyr på beite, og med økt slitasje på det sårbare landskapet vil snart det biologiske mangfoldet som øya er kjent for, bli skadelidende.

Den store forsamlingen på rundt 80 personer samlet seg til arbeidsverksted i smågrupper for gode ideer til hva som bør gjøres og hvordan. En kreativ forsamling kom opp med mange gode forslag som etter hvert vil bli iverksatt gjennom et årshjul.

Som en ekstra spiss på arrangementet, klarte vi å få med oss den anerkjente britiske artisten Robbie Boyd som holdt en minikonsert, eksklusivt for deltagerne på *Jomfrulandsløftet*! Det var også lokale krefter som bidro til underholdningen.

Initiativet og arrangementet er et samarbeidsprosjekt mellom organisasjonene som er på Jomfruland: Vellet, Landbrukslaget, Hytteeierforeningen, Utvalgte kulturlandskap Jomfruland- Stråholmen og Nasjonalparken.

Landssamling Utvalgte kulturlandskap i Bødø, august 2018.

Årets samling var lagt til Engan/Ørnes og husmannsplassen Kjelvik som er et av flere Utvalgte kulturlandskap i Nordland. Det var også befarings til Kjerringøy med omvisning.

Ørnes/Engan

Kjerringøy

Kjelvik

Kjerringøy

Kjerringøy

Tørkesommeren 2018 fikk store konsekvenserfor dyreholdet på øyene.

Denne sommeren vil bli omtalt som den tørreste og varmeste i «manns minne». Fra tidlig i mai til langt ut i august, kom det omtrent ingen nedbør og planter, gress og urter tørket og visnet. Varmen holdt seg uke etter uke og feriefolket frydet seg over badevann på 23 grader eller mer.

For dyreeierne ble det ikke like hyggelig. Beiteforholdene ble naturligvis dårligere jo lengre man kom utover sommeren. Ved å flytte dyrene rundt på ulike deler av øyene klarte man likevel å finne tilstrekkelig beite. Slaktevektene på Stråholmens villsauer ble normalt gode.

Derimot ble det krise hva angår slåtten og høstet vinterfor. På Jomfruland fikk man ca. 20 prosent avling, på Stråholmen ca. 50 prosent. At resultatet ble bedre på Stråholmen skyldes at man høstet usedvanlig tidlig (23 mai) og fordi slatteengene ligger så nære bebyggelsen at gåsas beitinger ikke gjør like store skader som på Jomfruland. Mengden med gås er enda større på Jomfruland enn på Stråholmen.

Konsekvensene av manglende vinterfor er store. På Jomfruland er storfebesetningen redusert til ca. 40 dyr samlet på de to gårdene. Hele villsaubestanden på over 100 hundre dyr er slaktet ned.

På Saltverksmyra øst er antall hester redusert fra 24 til 16.

På Stråholmen er vinterbesetningen av villsau redusert fra 66 til 53 dyr.

Dyreeierne på Jomfruland må kjøpe inn kraftfor og grovfor til dyra for flere hundre tusen kroner. Kjøp av høy fra Nederland skal redde dyra gjennom vinteren. Prisen på en rundball er imidlertid tre ganger høyere enn normalt. Selv om husdyreierne får avlingsskadeerstatninger gjennom landbruket sine ordninger, dekker disse bare deler av merkostnadene. Utvalgte kulturlandskap har derfor bevilget inntil kr 100 000 til hver av dyreeierne. I tillegg støtter nasjonalparken med samlet kr. 50 000.

Forhåpentlig vil dette bidra til at vi får dyrene velberget gjennom vinteren.

Glimt fra livet på Jomfruland Gjerder

Beiteplanen for Jomfruland som ble vedtatt i 2018 har delt øya inn i fem beitesoner. I disse sonene skal dyra beite til ulike tider i beitesesongen. Viktige tiltak for å realisere planen er å restaurere og sette opp nye gjerder flere steder. Jens Halvor Jensen har startet arbeidet og bildene nedenfor viser situasjonen før og etter.

Paringsstasjon for bier.

For å bevare den norske brunbie-
stammen har Norsk brunbielag
oppretta en paringsstasjon
på Havfruebakken .

Gamle tradisjoner holdes i hevd

Beising med tjære og terpentin og høsting av tang og tare har lange tradisjoner på våre øyer. Langs kysten ble tangen svært viktig for å kunne dyrke store mengder poteter etter at den fikk innpass etter 1800. Kunstgjødsel kom først omkring 1910 og bøndene hadde tidligere ikke nok husdyrgjødsel til stor potetproduksjon.

Vårdugnad Jomfruland Vel

Rydding av området mellom tårnene og velhuset. Da ble de fredete bygningene ved fyrstasjonen og tårnene igjen synlige fra veien.

Glimt fra Jomfrulandsdagene 2018

2. helg i juli er det Jomfrulandsdager. Det er fast program over 2 dager. Lørdag er det Gundersen Gård som stiller ut forskjellige smådyr ved Velhuset og framvisning av de forskjellige hesterasene. Populært for alle. Senere konkurranse i å bedømme hest. Vi har også lotteri, hvor salg av lodder starter noen uker før Jomfrulandsdagene. Søndag er det loppemarked og auksjon, samt sykkeløp på idealtid. Begge dager salg av kaffe, kaker, mineralvann og pølser. Begge dagene er det rigget opp bod for pilkast, kasting med hestesko, tipping av vekt på godtepose og salg av årer. I konkurransene er det premieutdeling på søndag, samt trekking av premier etter lotteriet. Så det bakes mange kaker på dugnad i forkant. Dette krever det ganske mange mennesker for å gjennomføre, og vi har god støtte og hjelp av hyttefolk på Jomfruland.. Billettsalg i Gamletårnet og inntektene av Jomfrulandsdagene er en stor del av inntektene til Jomfruland vel.

Høstdugnad Jomfruland

Forberedelser før vinteren.

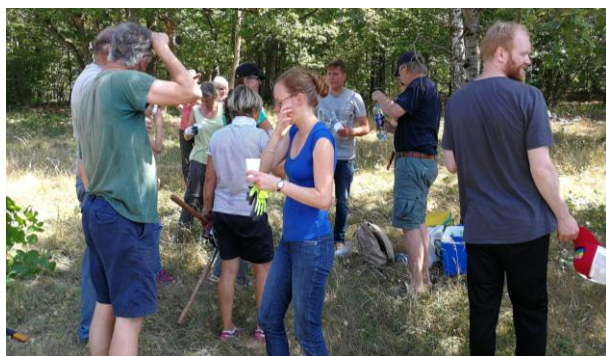
Velet har en del gamle gjenstander i tilknytning til fyret, som står ute om sommeren. Her blir den gamle tåkелuren pakket inn. Hele området rundt den gamle skolen og Velhuset ble ryddet for hogstavfall etter linjerydding og vindfall. Så bålet brant hele dagen. Alle stokker ble kuttet opp og kløyvd. Så Velet har ved i minst 2 år. Etter endt dag, var det samling til mat, og prat rundt bordet.

Dugnad Nordjordet Jomfruland 16. juli 2018

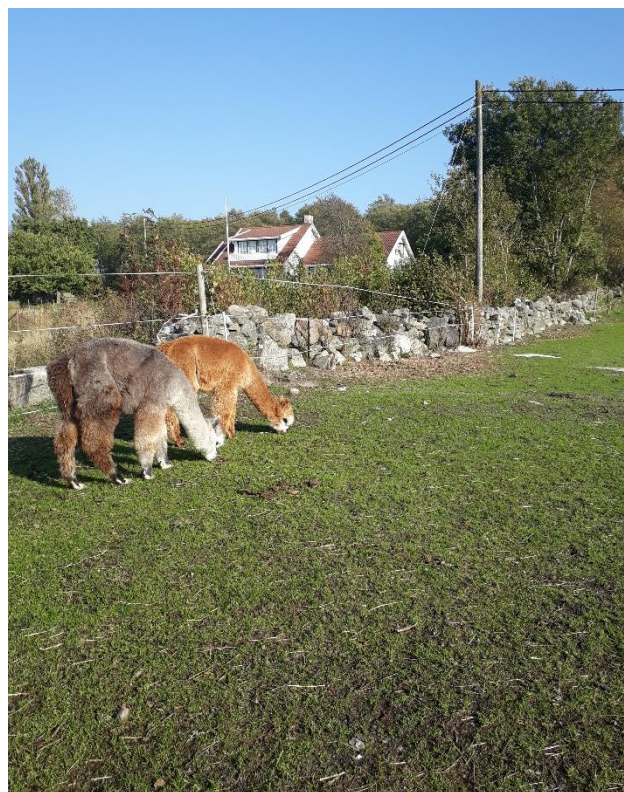
Av ulike grunner har det ikke vært tilstrekkelig beitetrykk etter at Nordjordet ble ryddet på tidligere sommerdugnader. Derfor var det nødvendig med en ny dugnad, arrangert 16. juli 2018, for å sage og klippe ned oppslaget. 36 personer var med på dugnaden, store og små, i hovedsak sommergjester på Jomfruland.

Midt i dugnaden fikk deltakerne en velfortjent pust i bakken med servering av bagetter fra Brubakken, iskaldt mineralvann og varm kaffe. Skikkelig bevertning som fikk mange godord. Praten satt løst. Mange verdensproblemer ble også løst. Etter dugnaden var kantvegetasjonen ryddet og kvistene oppmalt i fliskutteren. Deltakerne dro slitne, men mette og fornøyde hjemover.

Saltverksmyra øst

På Saltverksmyra har Bente Jore en rekke dyr som skaper trivsel og er viktig for nedbeitingen av øya.

Saltverksmyra

Villsauene på Stråholmen - ser igjen lyst på fremtiden!

I 20 år har vi hatt villsau eller Utgangar på Stråholmen. Dyrene har vært en viktig og nødvendig bidragsyter med på å tilbakeføre en gjengrodd øy, til et flott kystkulturlandskap. Dette førte til at vi i 2010 sammen med Jomfruland, ble et Utvalgt kulturlandskap. I 2016 ble vi en del av nasjonalpark Jomfruland. Det er grundig dokumentert at beiting er svært viktig for å opprettholde det store biologiske mangfoldet med sine store verneverdier. Dyreholdet på øyene er derfor en prioritert oppgave både for Utvalgte kulturlandskap og nasjonalparken.

Dyreholdet knyttet til slaktning har vært behørig vurdert og diskuterte gjennom, 2016 og 2017. Omfanget av hva som kan ansees som hjemmeslaktning var gjenstand for at Mattilsynet tok tak i saken. Regelverket rundt dette tillater ikke hjemmeslaktning i stort omfang for en enkelt dyreier, og dyra skal ha tilgang på ferskvann hele året samt tørr liggeplass med tre vegger og tak. Med svært aktive grunneiere og en svært dedikert sauebonde har driften vært preget av tett oppfølging av dyrene hele tiden, men regelverket setter krav som måtte gjennomgås for drifta på Stråholmen. Resultatet av en lang sak og stort lokalt engasjement var at grunneierne fra 2017 gikk sammen med sauebonden og dannet Stråholmen Småfesamdrift SA. I september d.å. ble det endelig vedtatt at Samdriftas medlemmer kan slakte til egen husholdning, etter regelverket for «Hjemmeslaktning».

I løpet av sommeren har vi bygget nytt «sauenfjøs som ett tilbygg til låven som ble ført opp i 2010. Her vil dyrene få tilleggsfor, normalt fra 10 uker før lamming. Om de vil overnatte i fjøset må de bestemme selv. Mattilsynet har utvist et godt skjønn i sin forvaltning av lovverket, og sauene på Stråholmen bør se en lys fremtid i møte. Mange har støttet Samdrifta i denne saken, takk til dem!

Glimt fra livet på Stråholmen

Nytt »saueføs» oppført på Stråholmen som tilbygg til Låven.

Bygget ble satt opp på dugnad i mai, juni og juli. Til sammen 650 arbeidstimer.
Nedenfor viser vi ulike faser i utbyggingen.

Det nye Sauefjølset oppført sommeren 2018

Havørna er jevnlig på besøk.

Mange små lam om våren gjør at vi passer på. Vi har imidlertid ikke registrert at den tar annet en dødt materiale

Aldri før har høyet vært slått så tidlig som dette året.

23. mai slå Harald enga og svigerfar Carl hjalp til. Avlingen ble vesentlig mindre enn normal, men gresset var modent og hadde vi ventet lengre hadde vi ikke fått noe høy med kvalitet. På torvet blomstret syrin og våren var kommet svært langt allerede.

Sommeren 2018 den tørreste i «manns minne»

Tørke og svært varmt vær fra tidlig i mai til ut i august førte til avsvidde enger og dårlig tilgang på grønt gress og urter til sultne sauer. Det ble derfor mye flytting av dyrene for å finne brukbart beite. Strandengene i Vesterstrand, Sørstranda og på Gåsholmen måtte tas i bruk. For å beskytte sårbare planter ble det satt opp elektrisk gjerde.

Gammelt steingjerde tatt ned og nytt bygget opp.

Østre øya ved Stokkebrønn

Jørg Mørland var læremester og ungdommen synes dette var et morsomt arbeid.

Område ved Stokkebrønn på Østre øya ryddet og planert

Skjøtsel på Østre øya, på ryggen ved Vakthytta og Kjempegrava.

10 ungdommer ryddet området i juli. Bildene viser ungdommene i arbeid og resultatet etter ryddingen.

Østre øya ved Vakthytta. Området var kraftig nedgrodd med brisk og løvtrær.

Bildene viser området etter rydding.

10 ungdomsgruppa arbeidet i juli med å rydde busk og kratt i Sørstranda i nasjonalparken.

Også mange store trær med Svensk asal (fremmed art) ble skåret ned.

Jentene gjør en utmerket jobb i ungdomsgruppa

Kjøring med rotorklipper langs stier som gror igjen og på arealer som er ryddet året før, er en viktig del av skjøtselen. De senere år har det vært «invasjon» av veitistel på beitemarkene som fjernes med et hjemmelaget stikkredskap.

Ny brønn til sauene er gravd ut og brønnhus er på plass.

Det ble i sommer gravd ut og montert ny brønn på Østre Øya. Brønnen er isolert og skal brukes til vanning av dyrene vinterstid.

Store mengder Stillehavsøsters

I sommer er det fjernet 4-5 tonn med stillehavsøsters på innsiden av Jomfruland og 800 kg på Stråholmen. På Stråholmen deltok 12 ungdommer.

Bildet over viser knuste stillehavsøsters på moloen på Stråholmen (påsken). Tidligere var det blåskjell som var en del av vintermaten for måker og kråker. Nå er blåskjellene borte, men fuglene klarer å utnytte innholdet i de harde skjellene ved å slippe dem i luften og dermed knuse dem mot betong-dekket.

Historieboka «Stråholmen» utgis våren 2019

Arbeidet med Stråholmens historie går sin gang og utgivelsen planlegges i mai/juni 2019. Boka som blir på ca. 370 sider vil inneholde over 30 fortellinger knyttet til øyas 400 - årige historie.

Gårdshistorien med slekters gang forteller hvordan gårdene ble til, hvem som bygget og deres etterkommere. Alle menneskene som har bodd på Stråholmen, får sitt navn mellom permene. Det omfatter de 26 losene, deres koner og barn, eller andre som bodde på øya. Etter mange generasjoner fikk man til slutt 8 gårder samlet rundt et torv, en liten landsby var skapt.

Boka forteller bl.a. om losvirksomheten, jordbruksdriften og fisket - skipsforlis og redningsdåder. Den har bred omtale av Klyngetunet, moloen og andre kulturminner. Stråholmen var sterkt involvert i flyktningetransporten under krigen og denne virksomheten blir fortalt.

Nasjonalparken vil også få plass i boken. De sosiale forhold får rikelig plass med fortellinger om skole og enkeltpersoner som har hatt betydning for øya. Boka blir rikt illustrert med gamle og nye bilder, kart og andre gamle dokumenter.

Boka kan bestilles til redusert pris kr 500 ved å betale inn beløpet til Stråholmen vel **konto 2655 55 04801**. Da hjelper du oss med å finansiere boka!
Husk å oppgi navn og telefonnummer!

Stråholmen er en del av Jomfruland nasjonalpark og i 2019 kommer øyas rike historie i bokform.

PS: Har du bilder, illustrasjoner, referanser, historier, anekdoter eller annet som kan være bidrag til boka – ta kontakt med: Torstein Kjøll Tlf.: 995 95 419 og e-post: t.kjøll@online.no

STRÅHOLMEN

Skapt av naturen - formet av mennesker